

PALJUD ON KUTSUTUD, KUID VÄHESED ON VALITUD

Ines Ormus, Külli Saard

Koguduse asutamisest saadik on Kaarli koguduses kõige pikemat aega õpetajana töötanud **Aleksander Leon Richard Kapp**. Oma veidi käreda, kuid elurõõmsa häälega kuulutas ta evangeeliumi ning kutsus inimesi kirikusse 34 aastat: 1906-1940. 9. septembril möödus tema surmast 60 aastat.

Lapsepõlv ja õpinguaastad

Aleksander Leon Richard Kapp sündis 6. heinakuu päeval 1874. aastal (vana kalendri järel 24. juunil 1874. a) Suure-Jaanis lasterikas perekonnas. Lapsi oli Joosep ja Minna (Wilhelmine Catharina) Kapi perekonnas palju – 15, kellest 7 küll varajases lapsepõlves surid (Alma Marie Elisabeth, Martha Pauline Wilhelmine, Marie Therese Magdalena, kaksikud Lina Martha ja Joseph, Harry Joseph, Edgar). Õdedest-vendadest kasvasid täisealisteks Ernst Joseph Valter (s 1865), Hans Joseph William

(s 1870), Olga Helene Elisabeth (s 1871), Arthur Reinhold (s 1878), Linda Pauline (s 1879), Olga Alide Margarethe (Margot) (s 1888) ja Marie Catharine (s 1885). Kihelkonnakooliõpetaja ja köstri pojana sai Aleksander alghariduse ning esimese usulise kasvatus kodu oma vanematelt, keda ta elu lõpuni väga austas ja armastas. Ema oli õrnatundeline, hea ja usklik inimene ning oma mehele kindlaks toeks kõigis tema ettevõtmistes. Vaatamata saksa päritolule oli Minna Kapp suur eestlaste poolehoidja. Isa Joosep Kapp oli aga üks ärksaimaid rahvusliku ärkamisaja tegelasi Jakob Hurda leeris. Hiljem tõmbus ta poliitilisest elust tagasi ja pühen- das end rohkem kultuurilistele üritustele. Suure perekonna lastel möödus lapsepõlv lõbusalt, täis val- latusi:

Kõstrimaja avaras söögitoas, mis külmadel talveõhtutel oli valgustatud lae all rippuvast suurest õlilambist,

Aleksander Leon Richard Kapp.

Kaarli koguduse arhiiv.

korraldati ödede ja vendadega huvitavaid mängu, kevadel ja sügisel aga maadeldi õues koolipoistega, hüpati nendega klassis laudu mööda või korraldati sigade ja koertega võidujookse. --- Ilus oli lastel elada oma kodu, nii mitmekesine oli elu. Suur koolimaja, kus asetses leerituba nurgas seisva väikese oreliga... Mäng ja laul õues, siis läheduses seisv kirik kõrgel mäekünkal, kiriku all järv, järve kaldal kõverad paksud, vee peal vesiroosid. --- Ja lõpeks kogu see avar loodus ja maaelu oma töö mitmekesisusega - kas oli see hilisel sügisõhtul, mil rebe juures vihkusid pimedasse rehetuppa ajasime ja pärast seda reheahju juures tule valguses küpsekartuleid sõime, kuulates rehepapi õudseid jutustusi, või oldi aias õunu võtmas - kõik see oli nii köitev ja armas, seda enam et keegi meie vabadust just ei kitsendanud.

Kodus õpitut kinnistas Aleksander kaks aastat isa käe all Suure-Jaani kihelkonnakoolis. Pärast seda astus ta Viljandi maakonna gümnaasiumi, mille lõpetas 1892. aastal kuldaurahaga. Suur osa tema edasisel haridustee valikul oli

Minna ja Joosep Kapi lapsed u 1884. aastal.

Esireas Linda Pauline, Elsa (Olga Helene Elisabeth), Margot (Olga Alide Margarethe), Ernst Joseph Valter, Artur Reinhold.

Tagareas Aleksander Leon Richard (Axel), Hans Joseph William.

allikas: <http://galerii.suure-jaani.ee/>

*Minna ja Joosep Kapi lapsed 1905. aastal.
Esireas: Linda Pauline, Olga Helene Elisabeth (Elsa),
Marie Catharine ja Hans Joseph William.
Tagareas: Arthur Reinhold, Olga Alide Margarethe (Margot),
Ernst Joseph Walter ja Aleksander Leon Richard Kapp.
allikas: <http://galerii.suure-jaani.ee/>*

kodusel kasvatusel – oli ta ju kasvanud perekonnas, kus muusika ja jumalasõna oli loomulik osa elust. Kui vend Artur valis muusikute ning temast sai hiljem tunnustatud helilooja, pedagoog ja konservatooriumi juhataja, siis Aleksander alustas 1901. aastal õpinguid Tartu Ülikooli usuteaduskonnas. Usuteaduskonna lõpetas ta 1901. aastal ning vajalikud konsistooriumi eksamid sooritas kahes osas: Riias Liivimaa Konsistooriumis 1902. aastal ning Peterburi Konsistooriumi juures 1904. aastal.

1901. aasta detsembrikuust oli ta õpetajaameti kandidaat õpetaja R. Kallase juures Peterburi Eesti Jaani koguduses kuni õpetaja ametisse õnnistamiseni 29. veebruaril 1904 (v.k). Pärast seda teenis ta kogudust veel pea kaks aastat 1905. aasta lõpuni. Seejärel asus

elama Tallinna, teenides lühikest aega Tallinna Pauluse kogudust (14.05.1906–29.09.1906).

Kaarli koguduses

1896. aastal võttis Kaarli koguduse peakoosolek vastu otsuse jagada kogudus kaheks iseseisvaks pihtkonnaks. Järgnevatel aastatel kerkis see mõte taas ja taas päevakorda, kuid tegudeni ei jõutud siiski enne kui 1906. aastal. Koguduse peakoosolekul valiti I pihtkonna õpetajaks Aleksander Leon Richard Kapp (II pihtkonna õpetajaks oli eelnevalt valitud Rudolf Hurt). 28. septembril 1906 tuli sellele Konsistooriumilt ametlik kinnitus ja pühapäeval, 14. oktoobril viis kindralsuperintendent läbi ametisseõnnistamise. Jumalateenistusel pidas Aleksander Kapp jutluse Mt 22:1-14 järgi, mille kohaselt *Täevariik on*

kuninga sarnane, kes tegi oma pojale pulmad. Ja ta läkitas oma sulaseid kutsutuid pulmapeole paluma, aga need ei tahtnud tulla. --- sest paljud on kutsutud, aga vähesed valitud! Jumalateenistusel esinesid koor ja orkester.

Aleksander Kapp jõudis palju, tema teenimisajal saavutas Kaarli kogudus oma vaimsed kõrghetked, Eesti rahva ajaloos märkis see aga Vabadussõja- ja iseseisvusaega. Tal oli määrav osa nii koguduse traditsioonide väljakujundamisel kui ka varade hooldamisel. Kogu oma teenimisaja jooksul taotles ta koguduse vaimuasjades maksimumi.

Fakte Aleksander Kapi tegevusaastatest Kaarli koguduses

1909 otsustas koguduse peakoosolek kiriku peaukse kohal olevasse roosaknasse üles seada kella; vastav tellimus saadeti Bockenheimi. **1910** võeti nõuks ehitada Rahumäele kabel koos kellatorniga. **1916.** aastal pöörati suuremat tähelepanu kiriku käärkambrite hooldusele. Lähiaastatele jäävad kiriku maja nõutamine Toompeale, selle remondiks ettevalmistamine ja leerisaali ehitamine, lastehoiu ja vaestemaja loomine. **1917.** aasta koguduse peakoosolekul saadeti Asutavale Kogule protestitelegramm Eestimaa komissari Jaan Poska ametist tagandamise puhul. **1918** tutvustas Aleksander Kapp koguduse nõukogule reaalgümnaasiumi tüüpi kooli projekti; kool alustas tööd oktoobris. **1919.** aastal kinnitati uus koguduse põhikiri, loodi kolmas pihtkond. Mõeldi oma koguduse maja ehitamisele, kus oleks võimalik läbi viia kolme suure pihtkonna leeritöö. **1920.** aastaks oli igas pihtkonnas üle 13 000 liikme. E. F. Walckeri firmalt Saksamaal telliti Eesti suurim orel, registreeriti Vaeste Hoolekande Selts ja Kaarli Lauluselts. 1923 tehti kirikus suur remont, korrastati elektriseadmed, pandi sisse kesk-

*13. mai 1920, taevaminemispüha leerirühma pihipäev.
Keskel istuvad köster Gustav Kasemets ja õpetaja Aleksander Kapp.
Kaarli koguduse arhiiv.*

küte. Suuresti tänu uuele orelile said väga populaarseks muusikaõhtud, kus esinesid meie mainekaimad solistid ja koorid. Kirik hakkas elama täisverelist elu, seda pühakoda eelistasid paljud asutused ja organisatsioonid oma tähtpäevade tähistamisel. Pärast õpetaja Brasche surma 1906. a sai Aleksander Kapp pikkadeks aastateks Väikeste Lastehoiu Seltsi esimeheks, olles selles kohuses kuni 1940. aastani. Ta oli ka Vaeste Hoolekande Seltsi esimees ning Kaarli Eragümnaasiumi juhatuse liige.

*Aleksander Kapp matusetalitusel 1930ndate lõpus.
Kaarli koguduse arhiiv.*

Väljaspool Kaarli kogudust

Aleksander Kapi töövoime ja jõudlus olid erakordsed. Kahel korral oli ta Tallinna praost (1927–1935) ja Konsistooriumi vaimulik assessor (1931–34, 1940); piiskop Jakob Kuke haiguse ajal ja surma järel 1933. aastal piiskopi asetäitja; Põhja vikaarkonna piiskoplik vikaar, kes ühtlasi täitis ka Lääne vikaarkonna vikaari ülesandeid. 1934. aasta 1. mail toimus Üleriigiline praostide

päev Tallinnas. Seal otsustati piiskopikandidaatidena esitada: praegune piiskopi asetäitja Tallinna praost Aleksander Kapp, professor H. B. Rahamägi ja Jõhvi koguduse õpetaja assessor J. Varik. A. Kapp loobus oma kandidatuurist.

Ta oli Eesti Meremisjoni asutaja ja esimees, Tallinna Linnamisjoni juhataja, kuulus Kristlikku Rahvaerakonda ja Keskerakonda. Samuti töötas ta usuõpetuse õpeta-

jana nii Peterburis kui ka Tallinnas. Talle on antud Eesti Punase Risti I järgu 2 astme teenetemärk ja 1933. aastal 3. klassi Valgerist. 1907. a. oli A. Kapp Eestimaa kubermangu nõukogu liige. Asutava Kogu (1919–1920) ning 3. ja 4. Riigikogu liikmena on ta oma panuse andnud ka Eesti riigi hoidmisel ja ülesehitamisel.

Akadeemiliselt kuulus A. Kapp Fraternalitas Estica vilistlaste perre.

1929. aasta 13. märtsi Päevalehes kirjutati:

Täna pühitseb praost Aleksander Kapp oma 25-aastast õpetajaameti juubelit !...! Selle aja jooksul on koguduse liikmete arv õige tunduvalt tõusu näidanud. Nii oli 1906. aasta õlul Kaarli koguduses 19 937 hinge, neist kuulusid esimesse pihtkonda mõni sada üle 14 000. Käesoleva aasta alul aga oli Kaarli koguduse 1. pihtkonnas 21 553 hinge, nii et 22 aasta jooksul on pihtkond kasvanud üle 7000 hinge. Selle juures tuleb aga arvesse võtta, et 1919. aastal, kui asutati kolmas pihtkond, kirjutati sinna üle 1. pihtkonnast üle 9000 hinge. Nagu sellest lühikesest ülevaatest näha, on peaaegu kogu õp. Kapi tegevus möödunud Tallinna suurema koguduse, Kaarli koguduse, teenistuses ja tema töö on olnud viljarikas. Kuid oma suure kutsetöö kõrval on õp. Kapp küllalt mahti ja võimalusi leidnud oma tööjõudu ka teistele üldkasulikkudele aladele, eriti koolile ja haridusele juhtida. Nii on ta suure innuga osa võtnud Kaarli gümnaasiumi juhtimise tööst, olles praegu kooli kuratoriumi esimees. Selle töö tulemus on, et Kaarli kiriku gümnaasium kuulub praegu Tallinna paremate erakoolide hulka. Tallinna Eesti Kirjastusühisuse ja "Päevalehe" liikmete hulgas on A. Kapp üks toekamaist ja kuulub juba üle kaheistkümneme aasta ühisuse juhatuse liikmete hulka. Ja kui T. G. K. ühisus on aastate jooksul paisunud Eesti suuremaks kirjastusäriks ja ühisuse poolt väljaantav leht "Päevaleht" on tõusnud oma erapooletuse tõttu suuremaks Eesti ajaleheks, tuleb seda tähtsal määral A. Kapi arvele kirjutada. Ei ole A. Kapp eemale võinud jääda ka poliitilisest elust ja võttis sellest elavalt osa. Iseäranis meie riigi raskematel aegadel, riigi algpäevil. Kuulus Asutava Kogu liikmete hulka kristliku rahvaerakonna esindajana. Nendest lühikestest eluloolistest andmetest paistab vastu sirgejooneline inimene, kes tagasihoidlikult, aga

24. juuni 1924. aasta.

Aleksander ja Hanna Kapp koos tütarde Hanna, Jutta, Maria-Mareti ja Martha Alexandraga.

Kaarli koguduse arhiiv.

Aleksander Kapp tütarde Martha ja Juttaga Aegviidus 1913. aastal.

Kaarli koguduse arhiiv.

Jutta ja Martha Kapp (nende vahel onutütar Gertrud Kapp).

allikas: <http://galerii.suure-jaani.ee/>

rahulikult ja kindlalt oma rada käib. Oma elujaatava iseloomu, haruldase inimsõbralikkuse, armastuse ja otsekohesusega, on A. Kapp endale võitnud kõikide poolehoidu, kellel kunagi temaga kokkupuutumist on olnud ükskõik mis alal. Soovime omalt poolt, et vastutusrikas ja koormav hinge karjase kutse võimaldaks juubilarile veel aastakümneid osa võtta kõigist meie ühiskondliku elu aval-

dustest, seda rikastades oma õilsa iseloomu mõjutustega.

Perekond

2. juunil 1909 abiellusid Petrogradis Aleksander Kapp ja Hanna Ruckteschell. Sellest abielust sündis 4 tütart: Jutta (s 1911), Martha Alexandra (s 1912), Hanna (1915) ja Maria-Maret (s 1920).

Lapsed kirjutavad oma mälestustes järgmist: Kasvasime distsipliiniga kodus vanemate hoole all. Toompea nõlvakult kooliealistena kas Tallinna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi (Juta, Martha) või Lenderi kooli (Hanna, Maret) kõndides, maja tagaaias mängides, marju ja õunu korjates... ikka näis päike taevaalt oselt naeratavat! --- Oli lastehaigusi, kergemaid või tõsisemaid – alati oli ema seal, kes ravis, jutte ette luges, väikese sõbraliku hooandmisega teele saatis, kuhu iganes meie tee meid viis. Või isa, kes eriti suvevaheaegadel meie pere juurde suvitusk kohta puhkusele tuli, jalutuskäike ning uurimisretki kogu perega ette võttis, või mõne lehtpuu varjus meid probleemide diskuteerimisele tiivustas. Ja kui oli Kristuse tulemise aeg ukse ees, jõulude ootest meie südamed rõõmu täis, siis sel ilusal ajal süütas pereisa meie Toompea nn “lastetoas” pühapäevaõhtuti adventiküünla, mis vaikselt leegitses küdeva ahjutule peegelduses. Kevaditi, Kristuse

Kannatusaja ja Ülestõusmispühade ootel muutusid vanemaks saades meie elupäevad: lapsepõlveaeg muutus teismeliste omaks ja usk sai sügavama sisu.

Teekonna lõpp

1940. aasta suvel olevat Aleksander Kapp valmiva koguduse maja kohta, kuhu ka temale korterit ehitati, öelnud: “Tore ehitus, aga mina sinna sisse ei saa minna.”

Tal oli õigus. 1. juulil 1940 läheb Aleksander Kapp korralisele suvepuhkusele, paludes lisaks ühte kuud ravipuhkuseks. Augustiski ei luba tal tervis tööle asuda ning ta esitab Konsistooriumile avalduse palvega oma ravipuhkust veel ühe kuu võrra pikendada. Seekord ei ole avaldus kirjutatud enam tema käega. Tööle ta enam ei jõudnudki. 9. septembril 1940 lõpetas krooniline südamelihase põletik selle elurõõmsa inimese töörohke ja rikka elu. 12. septembril sängitati Aleksander Kapp Kaarli vanale kalmistule.

*Ilmunud ajakirjas Sulane
2008. aastal*

Allikad:

Eesti Kirik (1923-1940), nr. 27, 5 juuli 1934

Eesti Postimees ehk Näddalaleht : ma- ja linnarahvale, nr. 46, 14. november 1902

Järva Teataja (1926-1944), nr. 7, 17 jaanuar 1940

Järva Teataja (1926-1944), nr. 16, 7 veebruar 1940

Maa Hääl : maarahva ajaleht, nr. 24, 25 veebruar 1933

Päewaleht, nr. 72, 13 märts 1939

Päewaleht, nr. 178, 5 juuli 1939

Uus Eesti, nr. 71, 13 märts 1939

Uus Eesti, nr. 35, 6 veebruar 1940

ALEKSANDER LEON RICHARD KAPP

Sündinud: 06.07.1874 (24.06.1874 vkj) Suure-Jaanis

Ristitud: 05.08.1874 Suure-Jaani koguduses

Konfirmeeritud: 19.07.1892 Suure-Jaani koguduses

Isa: kantor-kooliõpetaja Joosep Kapp (30.04.1833 Rutikvere, Järva mk – 20.02.1894 Suure-Jaani)

Ema: Wilhelmine Catharine (Minna), snd Martens (03.11.1841 Viljandi – 30.11.1902)

Õed-vennad:

1. Ernst Joseph Walter (11.01.1865 – 23.04.1919 Riia, Läti)
2. Alma Marie Elisabeth (21.11.1865)
3. Martha Pauline Wilhelmine (20.10.1866)
4. Marie Therese Magdalena (14.01.1868 Suure-Jaani – 31.03.1871)
5. Hans Joseph William (07.06.1870 Suure-Jaani – 19.04.1938)
6. Olga Helene Elisabeth (02.11.1871 Suure-Jaani)
7. Lina Martha (15.03.1873 Suure-Jaani – 23.05.1873)
8. Joseph (15.03.1873 Suure-Jaani – 15.03.1873 Suure-Jaani)
9. Harry Joseph (27.05.1876 Suure-Jaani – 01.04.1877)
10. Arthur Reinhold (28.02.1878 Suure-Jaani – 14.01.1952 Suure-Jaani)
11. Linda Pauline (10.09.1879 Suure-Jaani)
12. Edgar (02.10.1880 Suure-Jaani – 16.10.1880)
13. Olga Alide Margarethe (Margot) (21.04.1882 Suure-Jaani)
14. Marie Catharine (19.05.1885 Suure-Jaani)

Hariduskäik: algharidus kodus, kaks aastat Suure-Jaani kihelkonnakoolis, 1887–92 Viljandi Maakonna Gümnaasium (lõpetas kuldaurahaga), 1892–1901 Tartu Ülikooli usuteaduskond, vabakuulaja filosoofiateaduskonnas

Akadeemiline kuuluvus: Eesti Üliõpilaste Selts, korportasioon Fraternitas Estica

Pro venia concionandi / pro ministerio: 1902 Liivimaa Konsistoorium / 1904 Peterburi Konsistoorium

Prooviaasta: 1901–04 õpetajaameti kandidaat õpetaja R. Kallase juures Peterburi Eesti Jaani koguduses

Ordinatsioon: 29.02.1904 Peterburi Jaani kirikus

Introduktsioon: 15.10.1906 Tallinna Kaarli koguduses

Teenistuskäik: 1904–05 Peterburi Eesti Jaani koguduse abiõpetaja, 1906 Tallinna Pauluse koguduse õpetaja, 15.10.1906–09.09.1940 Tallinna Kaarli koguduse õpetaja

Muud ametid: Usuõpetuse õpetaja Peterburis, Tallinnas; 1906 Eestimaa Rahvahariduse seltsi asutaja; 1906–40 Väikeste Laste Hoiu Seltsi esimees; 1918– Kaarli Vaeste Hoolekande Seltsi liige ja hiljem esimees; Tallinna Kaarli Eragümnaasiumi asutaja ja kooli kuratooriumi esimees.

1910–14 Eesti Meremisjoni asutaja ja esimees; 1920–24 Tallinna Linnamisjoni juhatuse esimees, karistusvangimaja ja suguhaigemaja hooldaja; 1927–35 Tallinna praost; 1931–34, 1940 Konsistooriumi vaimulik assessor; 1932[^] Kaarli kog I pihtkonna waestehoolekande ringi juhataja, 1933–34 piiskopi asetäitja (piiskop Jakob Kuke haiguse ajal ja peale surma); 1940– Põhja vikaarkonna I piiskoplik vikaar, täitis ka Lääne vikaarkonna vikaari ülesandeid.

Poliitiline tegevus: 1919 Kristlikku Rahvaerakonna asutaja, kuulus Keskerakonda; 1907–17 Eesti koguduste esindaja Kubermangu Nõukogus Eestimaal; 1919–20 Asutava Kogu liige; 1929–32 IV Riigikogu liige; 1934–37 V Riigikogu liige (J. Sihveri asendajana)

Tallinna Eesti Kirjastusühisuse Päevaleht asutaja ning juhatuse liige.

Aumärgid: 1933 III klassi Valgerist, 1934 Eesti Punase Risti mälestusmärgi I järgu II astme teenetemärk

Laulatatud: 20.05.1909 Petrogradi Jaani kirikus

Abikaasa: Hanna Maria, snd v Ruckteschell (15.12.1884 Stavropol – 25.07.1970 USA)

Lapsed:

1. Jutta (03.03.1911 Tallinn – 15.06.2001 Washington, USA)
2. Martha Alexandra (08.11.1912 Tallinn – 02.08.2000 Seattle, USA)
3. Hanna (13.04.1915 Tallinn – 22.07.1980 New York)
4. Maria-Maret (01.08.1920 Tallinn – 15.02.2001 Englewood)

Surnud: 09.09.1940 Tallinnas

Maetud: 12.09.1940 Kaarli vanale kalmistule (Siselinna kalmistule)